

Роз'яснення щодо застосування органами державної влади та органами місцевого самоврядування правових положень статей 18, 22 Закону України «Про звернення громадян» в умовах запровадження Кабінетом Міністрів України на всій території України карантину

Враховуючи вимоги законодавства у частині забезпечення прав, визначених статтями 18, 22 Закону України «Про звернення громадян» № 393/96–ВР (далі – Закон № 393/96–ВР), а також численні повідомлення громадян про випадки порушень положень вказаних статей Закону № 393/96–ВР в період дії карантину, пов'язаного з пандемією COVID-19, підготовлено та розміщено на веб-сайті Уповноваженого роз'яснення щодо неприпустимості обмеження права на звернення, гарантованого статтею 40 Конституції України, та похідних від нього прав на особистий прийом та участь у розгляді звернення.

Аргументація щодо необхідності неухильного дотримання положень статей 18, 22 Закону № 393/96–ВР полягає у наступному.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша, друга статті 8); правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (стаття 19).

Відповідно до статті 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Це конституційне право на звернення до суб'єктів владних повноважень є одним із 18 прав і свобод людини і громадянина, яке не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану відповідно до статті 64 Конституції України.

Питання практичної реалізації цього права врегульовані Законом № 393/96–ВР.

Очевидно, що право на особистий прийом громадян або бути присутнім при розгляді звернення витікає із вказаного конституційного положення та пов'язане із розглядом питань, порушених у зверненні, по суті.

Таке твердження базується на окремих положеннях, що містяться у статтях 18, 19, 20, 22 Закону № 393/96–ВР. Так, відповідно до частини четвертої статті 22 Закону № 393/96–ВР усі звернення громадян на особистому прийомі реєструються; якщо вирішити порушені в усному зверненні питання безпосередньо на особистому прийомі неможливо, воно розглядається у тому ж порядку, що й письмове звернення; про результати розгляду громадянину повідомляється письмово або усно, за бажанням громадянина; громадянин, який звернувся із заявою чи скаргою до органів державної влади, місцевого самоврядування, посадових осіб, тощо має право: особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву чи скаргу, та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви; знайомитися з матеріалами перевірки; подавати додаткові матеріали або наполягати на їх запиті органом, який розглядає заяву чи скаргу; бути присутнім при розгляді заяви чи скарги.

Такий широкий спектр прав заявників обумовлюється особливою роллю звернень у забезпеченні постійного зв'язку між державою та громадянином, вирішенні життєво важливих проблем окремої людини і суспільства в цілому, реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина, утвердженні демократичної, соціальної, правової держави. Забезпечення всебічного розгляду звернень громадян, порушених у них проблем, оперативне їх вирішення, задоволення законних прав та інтересів громадян залишаються одним із пріоритетних завдань державних органів, органів місцевого самоврядування, відповідним обов'язком їх посадових і службових осіб, фактором забезпечення суспільно-політичної та економічної стабільності в державі.

Крім цього, серед прийнятих Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), немає таких, які обмежували б право громадян на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, і, відповідно, отримання вчасної обґрунтованої відповіді.

Відповідно до підпунктів 2, 3 пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.02.2020 № 530-IX на період встановлення карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) власником підприємства, установи, організації або уповноваженим органом може змінюватися режим роботи органів, закладів, підприємств, установ, організацій, зокрема щодо прийому та обслуговування фізичних та юридичних осіб; з дня оголошення карантину зупиняється перебіг строків звернення за отриманням адміністративних та інших послуг та строків надання цих послуг, визначених законом. Від дня припинення карантину перебіг цих строків продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення.

Запровадження Кабінетом Міністрів України на всій території України карантину не є підставою для обмеження конституційних прав громадян, зокрема права на звернення. Більше того, пунктом 26 постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» (зі змінами) (далі – постанова) органам виконавчої влади, іншим державним органам, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності рекомендовано забезпечити:

визначення часу (не менше двох годин) пріоритетного прийому громадян похилого віку та осіб з інвалідністю;

дотримання відстані не менше ніж 1,5 метра між відвідувачами, які очікують дозволу на вхід до приміщень.

При вирішенні питань, пов'язаних із забезпеченням прав, визначених статтями 18, 22 Закону № 393/96–ВР слід враховувати ризики, що викликані пандемією COVID-19 та зважувати на заходи щодо боротьби з пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, що запроваджені відповідно до вказаної постанови Кабінету Міністрів України. Тож, вочевидь, організація зустрічі із заявником має враховувати необхідність застосування необхідних заходів, що унеможливають спричинення шкоди зазначеними вище ризиками.

При цьому, статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Відповідно до статті 27 Конституції України обов'язком держави є захист життя людини.

Відтак, за умови обґрунтування заявником того, що порушені ним у зверненні питання стосуються захисту життя, свободи чи безпеки, стану довкілля, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, а також питань, які стосуються реалізації власних соціально-економічних прав, керівник відповідного органу повинен забезпечити можливість реалізації прав заявників, визначених статтями 18, 22 Закону № 393/96–ВР, наприклад, в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів.

Для належного виконання цієї функції працівники державного органу або органу місцевого самоврядування мають бути забезпечені належними технічними засобами (комп'ютерами із відеокамерами).

Питання ж безпосереднього (очного) прийому громадян має вирішуватись з дотриманням певних умов та за наявності одного з таких документів:

- міжнародного, внутрішнього сертифікату або іноземного сертифікату, що підтверджує вакцинацію від COVID-19;
- негативного результату тестування на COVID-19 методом ПЛР або експрес-тесту на визначення антигену коронавірусу SARS-CoV-2, який чинний 72 години.